

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2024-12-24M
Rīgā

03.10.2024.

Nr. 6-6/42

Dobeles novada pašvaldība
dome@dobele.lv

Zināšanai: **Labklājības ministrija**
lm@lm.gov.lv

Par specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšanu Dobeles novada pašvaldībā

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr.2024-12-24M par iespējamu labas pārvaldības principa pārkāpumu pašvaldībā, nodrošinot specializētās darbnīcas pakalpojumu. Pārbaudes lieta ierosināta uz Sociālā uzņēmuma SIA “[.]” (turpmāk – Iesniedzēja) iesnieguma pamata. Iesniedzēja norāda, ka periodā no 2023. gada 1. septembra līdz 2024. gada 29. februārim Dobeles novadā personai nav iespējams saņemt pašvaldības finansētu specializētās darbnīcas pakalpojumu. Savukārt no 2024. gada 1. marta personai nav iespējams saņemt pakalpojumu pie pakalpojuma sniedzēja, kuru tā ir izvēlējusies.

Lietas apstākļu objektīvai noskaidrošanai tiesībsargs lūdza Dobeles novada pašvaldību sniegt paskaidrojumu, kā arī veica pārbaudi pašvaldības specializētās darbnīcas sniegtajā pakalpojumā un SIA “[.]” sniegtajā pakalpojumā.

1. Faktiskie apstākļi

1.1. Iesniedzējas sniegtā informācija

Iesniedzēja norāda, ka Dobeles novada pašvaldībā un Dobeles novada Sociālajā dienestā (turpmāk – Sociālais dienests) netiek ievērots labas pārvaldības princips un tiesiskās paļāvības princips attiecībā uz sociālo pakalpojuma specializētās darbnīcas pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem (turpmāk – Pakalpojums) nodrošināšanu no 2023. gada 1. septembra.

Iesniedzēja ir vienīgais pakalpojumu sniedzējs, kas no 2021. gada 10. maija līdz 2023. gada 31. augustam Dobeles novada pašvaldībā deinstitutionalizācijas projekta "Atver sirdi Zemgalē"¹ ietvaros personām ar garīga rakstura traucējumiem nodrošināja specializētās darbnīcas pakalpojumu. 2023. gada 4. jūlijā Iesniedzēja iesniedza Dobeles novada Sociālajā dienestā iesniegumu par turpmāko sadarbību specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšanā pēc projekta beigām, t.i., no 2023. gada 1. septembra.

2023. gada 3. augustā Iesniedzēja saņēma Sociālā dienesta atbildi Nr. 1.5./2023/1015, kurā tika norādīts, ka **dienests ir tiesīgs** izvērtēt klienta atbilstību pieprasītajam pakalpojumam, pieņemt lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu un **pats sniegt šo pakalpojumu**, bet tam **nav tiesību slēgt pakalpojuma līgumus par šī pakalpojuma sniegšanas nodošanu ārpus pakalpojuma sniedzējiem**. Tāpat Sociālais dienests norādīja, ka **pašvaldība veido savu pakalpojumu, lai nodrošinātu cilvēkiem iespēju saņemt pašvaldības finansētu specializētās darbnīcas pakalpojumu**.

Šāda pieeja, ka pašvaldības finansētu pakalpojumu var saņemt vienīgi pie pašvaldības izveidota pakalpojumu sniedzēja, Iesniedzējas ieskatā nevar būt par pamatu, lai **ierobežotu iespēju saņemt personas vajadzībām atbilstošus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus pie pakalpojuma sniedzēja, ko persona ir izvēlējusies**.

Tāpat Iesniedzēja norāda, ka 2023. gada 4. jūlijā Sociālajā dienestā iesniegumus iesniedza 16 personas vai viņu likumiskie pārstāvji, lūdzot turpināt nodrošināt specializētās darbnīcas pakalpojumu pie Iesniedzējas.

Sociālais dienests ir pieņēmis lēmumus piešķirt specializētās darbnīcas pakalpojumu, nosakot, ka pakalpojumu sniegšana tiek uzsākta **pēc projekta īstenošanas pabeigšanas un pakalpojuma "Specializētās darbnīcas" telpu aprīkošanas**. Vairākas personas šos lēmumus ir pārsūdzējušas Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

1.2. Dobeles novada pašvaldības un Sociālā dienesta sniegtā informācija

Lai pilnvērtīgi nodrošinātu sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniegšanu, pašvaldība projekta Nr. 9.3.1.1/18/I/014 "Sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūras attīstība Dobeles novadā" darbības programma: "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti

---

¹ Skat. https://www.zemgale.lv/lv/zpr-deinstitutionalizācijas-plans-2017-2020?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā” 9.3.1.1. pasākuma “Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitutionalizācijas plānu īstenošanai” (turpmāk – Projekts) ietvaros veido un attīsta sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu infrastruktūru Dobeles novadā. Kā viena no galvenajām projekta aktivitātēm bija specializētās darbnīcas pakalpojuma izveide (turpmāk - Pakalpojums) (16 vietas) personām ar garīga rakstura traucējumiem pakalpojuma izveide Ādama ielā 2, Dobelē. Projekta īstenošanas termiņš bija 2023. gada 31. decembris. Pakalpojumam ir divi virzieni. Atbilstoši profilam darbnīcas ir aprīkotas tekstilapstrādes un kulinārijas prasmju attīstīšanai klientiem. Atbilstoši projekta nosacījumiem, pašvaldībai ir pienākums vismaz piecus gadus pēc projekta īstenošanas nodrošināt izveidotā pakalpojuma darbību.

Pakalpojums ir izveidots, Dobeles novada Sociālais dienests ir veicis darbinieku komplektēšanas procesu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām par Pakalpojumā strādājošiem speciālistiem, izstrādājis Pakalpojuma darbību regulējošo iekšējo normatīvo aktu bāzi, ir veikta telpu iekārtošana un ir izstrādāta un Pašvaldībai iesniegta Pakalpojuma pamatbudžeta tāme 2024. gadam. Dobeles novada dome 2024. gada 2. februārī ir apstiprinājusi Dobeles novada domes saistošos noteikumus Nr. 3 “Dobeles novada pašvaldības budžets 2024. gadam”, līdz ar ko ir nodrošināts finansējums Pakalpojuma uzturēšanai un darbības nodrošināšanai. Personas, kurām ar Sociālā dienesta lēmumu ir piešķirts Pakalpojums, ir informētas, ka ar 2024. gada 1. martu tās var sākt izmantot pašvaldības izveidoto Pakalpojumu.²

Pakalpojuma sniedzējs “Dobeles novada Sociālā dienesta struktūrvienība “Grupu dzīvokļi/Specializētās darbnīcas”” Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā reģistrēts 2024. gada 29. februārī (reģistrācijas nr. 1787), pakalpojums paredzēts 16 personām. Faktiski savu darbību tas uzsāka 2024. gada martā. 2024. gada 26. jūlijā, t.i., dienā, kad Tiesībsarga biroja pārstāvji apmeklēja pakalpojuma sniedzēju, specializētās darbnīcas pakalpojumu saņēma 8 personas.

Pašvaldība norāda, ka, nepietiekamā finansējuma dēļ pārtraucot sniegt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, projekta ietvaros izvērtētajiem klientiem tika nosūtīta informācija par iespēju pieteikties pašvaldības pabalstam 300 euro apmērā sociālā rehabilitācijas plānā noteikto pasākumu īstenošanai, lai pēc personas vai viņas likumiskā pārstāvja ieskatiem turpinātu nepieciešamākos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus³. Tāpat pašvaldība joprojām turpina tādu sabiedrībā balstītu

---

² Dobeles novada pašvaldības 2024. gada 9. februāra vēstule Nr. 2.5/2024.503 “Par sociālo pakalpojumu sniegšanu Dobeles novada pašvaldībā”

³ Dobeles novada domes 2021. gada 29. decembra saistošie noteikumi Nr. 11 «Par Dobeles novada pašvaldības brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem»

sociālo pakalpojumu sniegšanu pieaugušajiem ar garīga rakstura traucējumiem kā dienas aprūpes centrs, grupu dzīvokļi, aprūpe mājās, atelpas brīdis.

2. Tiesībsarga vērtējums

2.1. Specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšana periodā no 2023. gada 1. septembra līdz 2024. gada 29. februārim

Latvijas Republikas Satversmes preambulā ir definēts, ka Latvija ir demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts balstās uz cilvēka cieņu un brīvību, atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības un ciena mazākumtautības. Atbilstoši Satversmes sistēmas jēgai pašvaldības ir viens no cilvēka tiesību nodrošināšanas mehānismiem. Līdz ar to pašvaldība pastāv cilvēka interesēs. Tā kā pašvaldības atrodas tuvu pilsoņu ikdienas vajadzībām, tās saskaras ar cilvēktiesību jautājumiem ikdienā.⁴

Viens no pašvaldības uzdevumiem ir sociālo pakalpojumu nodrošināšana, pašvaldības citastarp pieņem lēmumus sociālo pakalpojumu jomā un šo jautājumu risināšanu ir tieši saistīta ar cilvēktiesību īstenošanu, un tieši no šo jomu īstenošanas ir atkarīgs tas, vai iedzīvotāji savas cilvēktiesības var baudīt lielākā mērā, vai arī tās tiek vājinātas, vai ikviens iedzīvotājs bauda tiesības uz vienlīdzīgiem pamatiem, proti, atbilstoši vienlīdzības principam, kurš prasa, lai pašvaldības atšķirīgās situācijās rastu atšķirīgus risinājumus un vienādās vienādus.⁵

2010. gada 31. martā Latvijas Republikā stājās spēkā 2006. gada 13. decembra Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (turpmāk – Konvencija). Pievienojoties Konvencijai, Latvija ir apņēmusies veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, un veicināt tām piemītošās cieņas ievērošanu, kā arī izveidot struktūru vai, ja vajadzīgs, vairākus neatkarīgus mehānismus, lai veicinātu, aizsargātu un pārraudzītu šīs konvencijas īstenošanu.

Konvencijas 19. pantā ir atzīts, ka visām personām ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības uz neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā, un tās var izdarīt brīvu izvēli un kontrolēt savu dzīvi. Minētā panta pamatā ir cilvēktiesību pamatprincips, kas paredz, ka visi cilvēki piedzimst vienlīdzīgi cieņā un tiesībās un ikvienai dzīvībai ir vienāda vērtība.⁶ Lai atvieglotu personām ar invaliditāti šo

---

⁴ [Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles priekšlasījums Latvijas Pašvaldību savienības 30. kongresā. 20.05.2019](#)

⁵ Turpat.

⁶ ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā.

tiesību izmantošanu un pilnīgu iekļaušanos un līdzdalību sabiedrības dzīvē, **valstij ir pienākums nodrošināt, ka personai ar invaliditāti ir pieejami dažādi dzīvesvietā sniegtie pakalpojumi un citi sociālā atbalsta pasākumi**, tostarp personīgā palīdzība, kas nepieciešama, lai dzīvotu un iekļautos sabiedrībā un lai nepieļautu izolēšanu vai nošķiršanu no sabiedrības.

Konvencijas 19. panta b) apakšpunktā minētais, proti, tiesības izmantot individualizētus, izvērtētus atbalsta pakalpojumus, ietver ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības. Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka saskaņā ar starptautisko tiesību normām sociālās un ekonomiskās aizsardzības sistēma un tās uzturēšana ir pašas valsts ziņā un ir atkarīga no valsts ekonomiskās situācijas un pieejamiem resursiem. Valstij ir plaša rīcības brīvība, lemjot par sociālo tiesību jautājumiem.⁷

Likumdevējs Pašvaldību likumā⁸ un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā⁹ ir noteicis, ka pienākums nodrošināt saviem iedzīvotājiem iespēju saņemt personas vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu ir pašvaldības pienākums. Savukārt veidu, kā pašvaldības iedzīvotāji var saņemt sociālos pakalpojumus, katra pašvaldības nosaka pašvaldības saistošajos noteikumos. Sociālos pakalpojumus var sniegt gan pašvaldības veidotie sociālo pakalpojumu sniedzēji, gan arī nevalstisko organizāciju vai privāto organizāciju/personu veidotie sociālo pakalpojumu sniedzēji. Ja pašvaldības teritorijā nav attiecīgā sociālā pakalpojuma sniedzēja, pašvaldība pērk pakalpojumus no citas pašvaldības teritorijā esošajiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem¹⁰.

Labklājības ministrija ir norādījusi, ka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma normas neuzliek pašvaldībai pienākumu veidot noteikta veida sociālos pakalpojumus vai deleģēt šo uzdevumu citiem. Tādējādi normatīvie akti nosaka, ka **pašvaldības kompetencē ir lemt par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu**, proti, kādi sociālie pakalpojumi ir nepieciešami, kādus sniegs pašvaldība un kādus deleģēt citiem pakalpojuma sniedzējiem. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā šobrīd **nav nepārprotami noteikts, kuri sociālo pakalpojumu veidi ir nodrošināmi obligāti**.¹¹ Šīs situācijas risināšanai ir ierosināti grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā¹², nosakot katrā pašvaldībā obligāti nodrošināmos sociālos pakalpojumus (minimālo sociālo pakalpojumu grozu). Tādējādi specializētās darbnīcas pakalpojums valsts līmenī

⁷ Satversmes tiesas 2007. gada 21. februāra spriedums lietā Nr.2006-08-01. 16.1. punkts.

⁸ Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 9. punkts.

⁹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 9. panta pirmā un ceturtnā daļa.

¹⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 11. panta 2. punkts.

¹¹ Labklājības ministrijas 2023. gada 14. decembra vēstule, kas adresēta SIA “[..]”

¹² Sk. likumprojektu “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” (Nr.673/Lp14).

šobrīd nav noteikts kā obligāti nodrošināmais pakalpojums. Pašvaldībai ir dota rīcības brīvība lemt, vai šo pakalpojumu pašvaldība saviem iedzīvotājiem nodrošinās, vai nē. Attiecīgi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 3. panta trešajā daļā likumdevējs ir deleģējis pašvaldībām noteikt kārtību, kādā saņemami pašvaldību sniegtie sociālie pakalpojumi.

No 2022. gada 22. marta līdz 2024. gada 18. jūnijam Dobeles novada pašvaldības sniegto pakalpojumu klāsts ir noteikts saistošo noteikumu Nr. 9 "Par sociālajiem pakalpojumiem Dobeles novadā" (turpmāk – Saistošie noteikumu Nr. 9) 6. punktā. Saskaņā ar 6.20. apakšpunktā noteikto Pašvaldība ir apņēmusies sniegt specializētās darbnīcas pakalpojumu.¹³

Līdz 2023. gada 31. augustam specializētās darbnīcas pakalpojums, kuru deinstitutionalizācijas projektā iesaistītajām personām nodrošināja SIA "[..]", tika finansēts projekta "Atver sirdi Zemgalē" ietvaros¹⁴. Paralēli pašvaldība projekta ietvaros veidoja savu specializētās darbnīcas pakalpojumu, kas Sociālo pakalpojumu reģistrā tika reģistrēts 2024. gada 29. februārī. Līdz ar to pašvaldības izveidotais pakalpojums savu darbību uzsāka 2024. gada 1. martā. Tātad, **līdz 2024. gada**

1. martam pašvaldībai nebija specializētās darbnīcas pakalpojuma sniedzēja.

Kā jau tika noskaidrots, specializētās darbnīcas pakalpojums ir viens no pašvaldības sociālajiem pakalpojumiem, kuru pašvaldība ir apņēmusies nodrošināt. Tā kā līdz 2024. gada 29. februārim pašvaldībā nebija izveidota iestāde, kura varētu sniegt specializētās darbnīcas pakalpojumu, atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 9. panta ceturtajā daļā noteiktajam **Sociālajam dienestam bija pienākums slēgt līgumu par specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšanu ar citu sociālo pakalpojumu sniedzēju vai ar citu pašvaldību.** Jāatzīmē, ka arī Saistošo noteikumu Nr. 9 4. punkts paredz Sociālajam dienestam tiesības slēgt līgumu ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem citu pašvaldību administratīvajā teritorijā, ja Pašvaldības administratīvajā teritorijā nav institūciju attiecīgo sociālo pakalpojumu sniegšanai.

Tiesībsargs nepiekrīt pašvaldības norādītajam, ka no Saistošo noteikumu Nr. 9 104. punkta izriet, ka specializētās darbnīcas pakalpojumu par pašvaldības nodrošināto finansējumu var sniegt tikai un vienīgi pašvaldības iestādes un Sociālajam dienestam nav tiesību nodot šī pakalpojuma sniegšanu ārpkalpojuma sniedzējiem.

---

¹³ No 2024.gada 18. jūnija pakalpojumu sniegšanu Dobeles novadā regulē Dobeles novada domes 2024. gada 25. aprīļa saistošie noteikumi Nr. 13 "Par sociālajiem pakalpojumiem Dobeles novadā".

¹⁴ Tiesībsargs savu vērtējumu par Dobeles novada pašvaldības un Zemgales plānošanas reģiona rīcību deinstitutionalizācijas projekta noslēguma posmā (2023. gada jūnijā un jūlijā) ir sniedzis pārbaudes lietā Nr. 2024-33-17F, 27D, 27L.

Saistošo noteikumu Nr. 9 104. punkts noteic pakalpojuma samaksas kārtību. Proti, maksu par specializētās darbnīcas pakalpojumu nosaka atbilstoši Dobeles novada domes apstiprinātajiem pašvaldības iestāžu maksas pakalpojumu izcenojumiem. No 2024. gada 29. februāra, saņemot specializētās darbnīcas pakalpojumu, personai ir jāveic līdzmaksājums 5,77 euro dienā. Ja pakalpojumu saņem citas pašvaldības iedzīvotājs, tad maksa par pakalpojumu ir 38,25 euro dienā. Līdz minētajam datumam specializētās darbnīcas pakalpojums maksas pakalpojumu sarakstā nebija iekļauts. Papildus Saistošo noteikumu Nr. 9 107. punkts ļauj Sociālajam dienestam atsevišķos gadījumos noteikt citu personai labvēlīgāku sociālā pakalpojuma samaksas kārtību, ņemot vērā personas individuālo sociālo gadījumu. Proti, atsevišķos gadījumos, piemēram, ja personas māsaimniecībai ir noteikts trūcīgas vai maznodrošinātas māsaimniecības statuss, personu var atbrīvot no līdzmaksājuma veikšanas.

Tiesībsarga ieskatā, Pašvaldības saistošo noteikumu 104. punkts neliedz personai specializētās darbnīcas pakalpojumu saņemt pie cita pakalpojumu sniedzēja vai citā pašvaldībā. Savukārt tas, ka līdz 2024. gada 29. februārim pašvaldībā nav noteikts līdzmaksājums, ir pašvaldības domes atbildība.

Pozitīvi vērtējams ir tas, ka pašvaldībā iedzīvotājiem ir pieejams atbalsts sociālā rehabilitācijas plānā noteikto pasākumu īstenošanai 300 euro apmērā¹⁵, kā arī ir pieejami citi pakalpojumi, piemēram, dienas aprūpes centrs, grupu dzīvokļi, aprūpe mājās¹⁶. Līdz Pakalpojuma sniegšanas uzsākšanai personas, kurām bija piešķirts Pakalpojums, varēja izmantot Dienas aprūpes centra "Solis" pakalpojumu.

Jāatzīmē, ka katrs pakalpojums tiek sniegts, lai sasniegtu noteiktu mērķi. Specializētās darbnīcas pakalpojuma mērķis ir attīstīt darba prasmes un iemaņas. Savukārt dienas aprūpes centrā personai tiek nodrošināta uzraudzība un individuāls atbalsts, palīdzība pašaprūpē, dažādas nodarbības prasmju un spēju attīstīšanai vai saglabāšanai. Tādējādi minētie atbalsta pasākumi, piemēram, **dienas aprūpes centra pakalpojums, līdzvērtīgā mērā nevar aizstāt specializētās darbnīcas pakalpojumu.**

---

¹⁵ Dobeles novada domes 2021. gada 29. decembra saistošie noteikumi Nr. 11 "Par Dobeles novada pašvaldības brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem".

¹⁶ Dobeles novada domes 2022. gada 24. februāra saistošie noteikumi Nr. 9 "Par sociālajiem pakalpojumiem Dobeles novadā".

Nemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs uzskata, ka Dobeles novada pašvaldība un Sociālais dienests, **nenodrošinot personām ar invaliditāti iespēju saņemt saistošajos noteikumos paredzētu pakalpojumu, ir rīkojusies pretēji labas pārvaldības principam.**

2.2. Specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšana no 2024. gada 1. marta

No 2024. gada 1. marta pašvaldībā sāka darboties Projekta ietvaros izveidotais specializētās darbnīcas pakalpojums, kur personām ir iespējams attīstīt savas darba prasmes tekstilapstrādes un kulinārijas jomā, attiecīgi, šūšanas darbnīca un kulinārijas darbnīca. Darbnīcas atbilstoši darbības profilam ir aprīkotas ar inventāru, kā arī pakalpojuma sniegšanai ir piesaistīts sociālais darbinieks un sociālais rehabilitētājs, kā arī specializētās darbnīcas profilam atbilstoši speciālisti. Tādējādi no 2024. gada 1. marta Dobeles novada pašvaldībā ir iespēja saņemt pašvaldības iestādes sniegtu specializētās darbnīcas pakalpojumu.

Satversmes ievadā noteikts, ka Latvija kā demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga valsts balstās uz cilvēka cieņu. Cilvēka cieņa kā pamattiesība piemīt ikvienam cilvēkam neatkarīgi no jebkādiem nosacījumiem. No cilvēka cieņā balstītas sociāli atbildīgas valsts principa izriet valsts pienākums rūpēties par taisnīgu sociālo kārtību, izlīdzinot sabiedrībā būtiskākās sociālās atšķirības, sekmējot sociālo iekļaušanos un katrai iedzīvotāju grupai nodrošinot iespēju dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem. Tas nozīmē, ka primāri tā ir pašas personas atbildība - rūpēties par to, lai nodrošinātu sev tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai, un tikai tad, ja persona to nespēj, valsts rūpējas par šo personu. Valsts nevar pilnībā uzņemties rūpes par personas sociālajām un ekonomiskajām vajadzībām.¹⁷

Satversmes tiesa sociālo tiesību jomā ir atzinusi, ka Satversmes 109. pants nerada personai subjektīvas tiesības prasīt no valsts konkrēta veida un apmēra atbalstu.¹⁸ Tomēr cilvēka cieņā balstītas sociāli atbildīgas valsts pienākums ir izveidot tādu sociālās drošības sistēmu, kas vērsta uz cilvēka cieņas aizsardzību, sociālās nevienlīdzības izlīdzināšanu un valsts ilgtspējīgu attīstību, turklāt ne tikai formālā nozīmē, bet arī nodrošinot šīs atbalsta sistēmas efektīvu funkcionēšanu.¹⁹

No Konvencijas izriet, ka tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni ietver ne tikai vienlīdzīgu piekļuvi atbilstošai pārtikai, pieejamam mājoklim un citas materiālās pamatvajadzības, bet arī **atbalsta**

¹⁷ Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija spriedums lietā Nr. 2019-24-03, 17.1. punkts.

¹⁸ Salīdzinājumam sk. Satversmes tiesas 2007. gada 21. februāra spriedumu lietā Nr. 2006-08-01, 16.1. punkts.

¹⁹ Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija spriedums lietā Nr. 2019-24-03, 19.1. punkts.

pakalpojumu pieejamību, kā arī atbalsta ierīces un tehnoloģijas, pilnībā ievērojot personu ar invaliditāti cilvēktiesības.²⁰

Neatkarīga dzīve un iekļaušana sabiedrībā nozīmē iespēju īstenot izvēles brīvību un kontrolēt lēmumus, kas skar paša dzīvi, pēc iespējas īstenojot pašnoteikšanos un pieņemot savstarpēju atkarību sabiedrībā. Personām ir invaliditāti ir **tiesības izvēlēties pakalpojumus un pakalpojumu sniedzējus atbilstoši savām individuālajām prasībām un personīgajām vēlmēm**, un individualizētajam atbalstam vajadzētu būt pietiekami elastīgam, lai to varētu pielāgot “lietotāju” vajadzībām, nevis otrādi. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt pietiekami daudz kvalificētu speciālistu, kuri spēj identificēt praktiskus risinājumus šķēršļiem, kas kavē neatkarīgu dzīvi sabiedrībā, atbilstoši katras personas vajadzībām un vēlmēm.²¹

Vienlaikus gan no Satversmes, gan Konvencijas visupirms izriet valsts pienākums garantēt standartizētu minimālo atbalsta līmeni, kas ir pietiekams, lai izmantotu tiesības uz neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā. Tas citastarp ietver pasākumus, lai sekmētu oficiāla atbalsta nodrošināšanu neatkarīgai dzīvei sabiedrībā, lai vienīgais iespējamais risinājums nebūtu neformālā palīdzība, piemēram, ģimenes sniegtā palīdzība. Tāpat valstij ir pienākums izmantot visu pieejamo finansējumu, lai izstrādātu iekļaujošus un pieejamus pakalpojumus.²²

Kā jau iepriekš norādīts, sociālo pakalpojumu nodrošināšana ir pašvaldību kompetence. Pašvaldības ir tiesīgas lemt, kādi sociālie pakalpojumi tās iedzīvotājiem ir nepieciešami, kādus pakalpojumus pašvaldība sniegs pati, kādus delegēs sniegt citiem pakalpojuma sniedzējiem. Attiecīgi Dobeles novada pašvaldība izmantoja savas tiesības veidot specializētās darbnīcas kā pašvaldības iestādi. Specializētās darbnīcas 16 vietām tika izveidotas Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansēta projekta ietvaros pašvaldībai piederošā īpašumā Ādama ielā 2, Dobelē. Specializētās darbnīcas darbības profili tekstilapstrāde un kulinārija tika izvēlēti, aptaujājot deinstitutionalizācijas projektā iesaistītās personas ar invaliditāti.

Labklājības ministrija ir norādījusi, ka atbilstoši Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumā noteiktajam, publiskai personai, tātad arī pašvaldībai, ir pienākums rīkoties lietderīgi ar tās mantu un finanšu līdzekļiem. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu

---

²⁰ ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā, 13. paragrāfs.

²¹ Turpat, 28. paragrāfs.

²² Turpat, 38. paragrāfs.

un sociālās palīdzības likuma 11. pantu pašvaldības sociālā dienesta uzdevums ir veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, kā arī piedalīties pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu, pašvaldības politikas plānošanas dokumentu un institūcijas vadības dokumentu izstrādē sociālā dienesta kompetences jomā. Attiecīgi, ja pašvaldība ir noteikusi vajadzības, ieguldījusi publiskos līdzekļus problēmas risināšanas pasākumos, tā ir arī atbildīga par ieguldījumu ilgtspēju. Turklāt, veidojot pašvaldības iestādi, kuras uzdevums ir nodrošināt pašvaldības iedzīvotājiem specializētās darbnīcas pakalpojumu, ar Eiropas Savienības fondu līdzekļu iesaisti, pašvaldība ir apņēmusies saglabāt un nodrošināt pakalpojuma sniegšanu vismaz piecus gadus. Tādējādi ministrija uzskata, ka apstākļos, kad papildus specializētās darbnīcas vietu vajadzība pašvaldībā nav konstatēta un nav arī brīvi pieejamu papildus pašvaldības budžeta līdzekļu, kurus varētu novirzīt papildus pakalpojuma sniegšanas vietu iepirkšanai, pašvaldībai nebūtu pamata slēgt līgumus par specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšanu ar citu pakalpojuma sniedzēju.²³

Normatīvais regulējums paredz personai tiesības saņemt tās vajadzībām atbilstošu pakalpojumu. Ja pašvaldība, ieguldot publiskos līdzekļus, ir izveidojusi sociālo pakalpojumu, tiesībsarga ieskatā, **primāri personai būtu jānodrošina tiesības saņemt pašvaldības izveidoto pakalpojumu**. Tikai tādā gadījumā, ja pašvaldības pakalpojumā nav brīvu vietu vai pašvaldības izveidotais pakalpojums neatbilst personas vajadzībām, pašvaldības sociālajam dienestam būtu jānodrošina pakalpojums pie cita pakalpojumu sniedzēja, ja nepieciešams, piesaistot tam nepieciešamo finansējumu.

Jāatzīmē, ka par sociālā pakalpojuma piešķiršanu, saņemot personas iesniegumu, lemj pašvaldības sociālais dienests. Pašvaldības sociālais dienests izvērtē personas sociālo situāciju, veic personas fizisko un garīgo spēju izvērtējumu, nosakot personas aprūpes līmeni, kā arī izstrādā individuālo rehabilitācijas plānu.²⁴ Attiecīgi sociālā dienesta kompetencē ir izvērtēt, vai personai ir nepieciešams pakalpojums un kāds tieši pakalpojums vislabāk atbilst personas vajadzībām.

Tādējādi tiesībsargs uzskata, ka lēmumu par to, vai pašvaldības izveidotais specializētās darbnīcas pakalpojums atbilst personas vajadzībām, pieņem Dobeles novada sociālais dienests. Sociālā dienesta pieņemtais lēmums ir pakļauts administratīvās tiesas kontrolei, proti, tas ir pārsūdzams Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

---

²³ Labklājības ministrijas 2024. gada 13. jūnija vēstule Nr.36-1-03/992.

²⁴ Ministru kabineta 2019. gada 2. aprīļa noteikumu Nr. 138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu" 11. punkts.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.